

MİLLİYETÇİLİK, MİLLİ KİMLİK VE SEMBOLLER: 10 KASIM 2019 GAZETE MANŞETLERİNİN İNCELENMESİ

NATIONALISM, NATIONAL IDENTITY AND SYMBOLS: NEWSPAPER HEADLINES' ANALYSIS OF NOVEMBER 10, 2019

*İsmet Mert ÇELİK**
*Didem DOĞANYILMAZ DUMAN***

ÖZ

Kimlik temelli tartışmalar çerçevesinde milli kimlik en temel kolektif kimliklerden bir tanesi olarak değerlendirilmekte; millet olma bilinci ve beraberinde ortaya çıkan milliyetçilik, toplumlar arası birer çatışma unsuruna evrilme riski taşısa da ilgili toplumların kendisi için birlik, beraberlik, ortak bir amaç ve ortak bir kültür temelinde ortaya çıkan doktrinler olmaktadır. Bu birlikteliğin ve devamlılığın sağlanması konusunda semboller ve tüm bu süreci temsil edebilecek birleştirici isimler ön plana çıkabilmektedir. Türkiye için, Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk gerek milli kimlik gerek milliyetçilik algısı için sözü edilen temsilci olma özelliğini taşımaktadır.

10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü'nde her yıl törenlerle anmalar gerçekleştirilmektedir. Millet olma bilinci açısından da büyük bir önem taşıyan bu tarihte, gazeteler günün anlam ve önemine ithafen içerikler üreterek anma merasimlerine katkı sunmaktadırlar. Bu çalışmada 10 Kasım 2019 tarihinde gelişigüzel yöntem aracılığıyla altı gazete ile oluşturulan örneklem çerçevesinde içeriklere ne kadar yer verildiği üzerinden, M.K. Atatürk'ün şahıs bazında birleştirici yönü incelemeye alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Milli Kimlik, M.K. Atatürk, 10 Kasım, Gazete Manşetleri

JEL Kodu: D72, D83, Y80

ABSTRACT

National identity is considered as one of the most basic collective identities within the framework of identity-based discussions and awareness of being a nation and consequent nationalism, which carry the risk of evolving into an element of conflict between societies, are doctrines that emerge on the basis of unity, togetherness, a common purpose and a common culture for the related societies. Symbols and unifying names that can represent this whole process may come to the fore in ensuring this unity and its continuity. For Turkey, the founder of the Republic, Mustafa Kemal Atatürk, has the distinction of being the said representative for both national identity and nationalism.

Commemorations are held every year on November 10, Atatürk Memorial Day. On this date, which is also of great importance in terms of awareness of being a nation, the newspapers contribute to the commemoration ceremonies by producing content in accordance with the meaning and importance of the day. In this study, six newspapers of 10 November 2019 selected by random sampling method were grouped and the unifying aspect of M.K. Atatürk on a personal basis was examined based on the ratio of content.

Keywords: Nationalism, National Identity, M.K. Atatürk, November 10th, Newspaper Headlines

JEL CODE: D72, D83, Y80

* İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü - Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Programı Yüksek Lisans Öğrencisi, ORCID ID: 0000-0002-6967-1297 e-posta: ismertcelik@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü ORCID ID: 0000-0001-7785-4416 e-posta: didem.duman@idu.edu.tr

1.Giriş

İnsanlık, var oluşundan itibaren sosyal, siyasal ve ekonomik alanda birçok değişim geçirmiştir. Bu değişimler insan yaşamında farklı alanlara farklı şekillerde etkilerini göstermişlerdir. Bu etkiler çerçevesinde değerlendirilebilecek olan milli bilinç ve buna bağlı olarak milli kimlik ve milliyetçilik kavramları, dönemin yaygın siyasi örgütleniş biçimini ve doğrudan bireyleri etkilemiştir. Bu değişimin sınırları oldukça geniş bir alana yayılmakta birlikte, beraberinde yepyeni bir siyasi örgütleniş biçimini de siyasi sisteme taşımıştır. Ulus devletlerin oluşum süreçlerinin, bu bağlamda milli kimlik ile birlikte milliyetçilik doktrininin ve kendi içinde yaşadığı farklılıkların akademik bir çerçevede incelemeye alınması 20. yüzyılın ilk çeyreğine denk gelmektedir (Özkırmı, 2016, s. 29).

Kavramlar, uluslararası sistem içerisinde farklı milletler arasındaki ilişkilerde birer çatışma unsuru haline dönüşebilme özelliğine sahiptir. Aynı şekilde ülke içi sosyo-politik yapılanması içinde de çeşitli sebepler çerçevesinde benzer çatışmalar gözlemlenebilmektedir. Diğer taraftan genel itibarıyla belirli ortaklıklar çerçevesinde kurulan bu sistemli toplumlaşma içerisinde birleştirici unsurların varlığı da dikkat çekmektedir. Bu çerçevede belirli isimler, semboller, törenler, ölmüş olana gösterilen saygı ve kolektif itibarın varlığı; milli kimlik ve milliyetçiliğin temel bileşenlerini oluştururlar (Smith, 2017). Kimliklerin aynılık siyaseti çerçevesinde değerlendirilmesi, grup içi dinamiklerin tahsisi ve kimliğe aidiyetin sürekliliği konusunda ilgili unsurlar, kimliklerin oluşum sürecinde olduğu kadar, varlığını devam ettirmesi sürecinde de büyük rol oynarlar.

Bu çalışma, milli benlik algısının oluşumunun beraberinde getirdiği milli kimlik ve milliyetçilik doktrinlerine ait temel teorik bir çerçeve sunduktan sonra, Türkiye Cumhuriyeti Devleti özelinde birleştirici unsurların etkisi üzerine bir incelemeye odaklanmaktadır. Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, milli duygular için en temel birleştirici unsur olma özelliğini taşımakta ve 10 Kasım 1938 tarihindeki ölümünden sonra ulusal yas günü olan 10 Kasım'da (Atatürk'ü Anma Günü) her yıl anma törenleri ile anılmaktadır. Bu çerçevede yazılı ve görsel basında gün ve hatta Atatürk Haftası olarak anılan 10-16 Kasım tarihleri boyunca, günün anlam ve önemine ithafen hazırlanan içerikler sunulmaktadır. Çalışmanın temel inceleme vakası 10 Kasım 2019 tarihinde yazılı ulusal basın organlarında Atatürk'ü Anma Günü'ne ait içeriklere yer verilip verilmediği ve yer verildiyse gazete genelinde ne kadarlık bir alan ayrıldığına dair yapılan analizdir. Çalışmanın temel amacı, şahsı ve devrimleri nezdinde birleştirici unsur olan M.K. Atatürk'ün farklı ideolojik eğilimler çerçevesinde dahi olsa millet olma bilincini ne şekilde dinç tuttuğunun gözlemlenebilmesidir.

2.Milliyetçilik ve Milli Kimlik: Nedir ve Tarihsel Süreçte Nasıl Gelişmişlerdir?

Milliyetçiliğin tanımlanması oldukça zorlu bir süreçtir. En basit tanımıyla bir birlik bütünlük hali olarak ifade edilebilecek olan kavram farklı biçimlerde anılmakta ve her siyasi doktrin gibi farklı dinamikler çerçevesinde farklı yapılarla eklenilebilmektedir. Genel anlamda örneklendirmek gerekirse millet, etnik yapı, kültür, ırkçılık, halk, yurtseverlik gibi kavramlar listelenebilir (Ertan & Örs, 2018, s. 41).

Milliyetçilik ile ilgili zaman zaman birbirinden oldukça farklılaşan tanımlamalar yapılmıştır. Bu farklı tanımlamaların gerekliliği, Özkırmı'nın (2016, s. 272) belirttiği tek bir milliyetçilik tanımının tüm milliyetçilikleri açıklamaya yetmeyeceği durumu ile açıklanabilir. Bu tanımlamalar, literatürde farklı dinamiklerle ilişkilendirilerek farklı betimlemelerle yer almaktadır. Örneğin Tunç ve Bilir (1999, s. 89) milliyetçiliği daha duygusal bir bağ çerçevesinde açıklamış ve bireylerin kendilerini bir bütüne bağlı hissetmelerine referans vererek, varlıklarıyla sergilenen bir sadakat unsuruna dikkat çekmişlerdir. Farklı dinamiklerle kimi zaman farklı milliyetçilik pratiklerini açıklayabilmek adına sınıflandırmalara da başvurulmuştur. Bazı toplumlarda ortaya çıkan milliyetçilik iyi, liberal ve insani olarak açıklanırken, bazı toplumlarda ortaya çıkan milliyetçilik kötü, anti-demokratik olarak sunulmuştur. Ancak bu tür yaklaşımlar kendi içinde çeşitli çelişkiler barındırmaktadır. Barışçıl görünen milliyetçilik belirli şartlar altında saldırgan bir hal alabileceği gibi, aynı şekilde saldırgan görünen milliyetçilikler de belirli insani yanlar taşıyabilirler (Akıncı, 2014, s. 132).

Milliyetçiliğin kavramsal olarak tanımlanması, bir toplumun geçmişi ile bir bağ kurmayı zorunlu kılarken, millet ve buna bağlı olarak milli kimlik kavramlarına da değinilmesi gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Belirli ortaklıklar çerçevesinde bir grubun üyelerini tek bir siyasi topluluk çerçevesinde bir araya getiren kültürel ve siyasi bir baği işaret eden millet kavramı, Smith'in (2017, ss. 31-33) belirttiği üzere tarihi önem taşıyan bir toprak, ortak mitlerle zenginleştirilmiş bir tarihi bellek, kitlesel anlamda oluşturulan/ortaya çıkan kamu kültürü, ortak bir ekonomik ideal ve ortak yasal görev ve sorumluluklar çerçevesinde bir araya gelmiş insan toplulukları şeklinde tanımlanabilir. Her ne kadar bir ortaklık duygusundan ve ortak idealler çerçevesinde birbirine tutunan grup üyelerinden bahsedilse de milletlerin varlığı milli bir bilinç ile eşdeğer tutulmamalıdır. Zira milli bilinç unsuru çok

daha farklı temellere ihtiyaç duyacak ve bir kimlik haline gelebilmek için farklı dinamikler etrafında şekillenecektir.

Millet olgusunun ve buna bağlı olarak milli kimlik kavramının temelleri değerlendirilecek olursa farklı yaklaşımlar dikkat çekecektir. Kimi kaynaklarda iki ana başlık altında değerlendirilen bu sınıflandırma, kimi kaynaklarda üçe ayrılmaktadır. Buna göre, ilköç-özcü (*primordialist*), modernist (bazı kaynaklarda araşsalıcı veya yapılanmacı-inşacı olarak görülebilmektedir) ve bu temel ikili sınıflandırmaya karşı bir uzlaşmacı yaklaşım olarak sunulan etno-sembolcü yaklaşım (Özkırmılı, 2016, ss. 74-75).

İlköç yaklaşım incelendiğinde, milletlerin doğal bir yapı olarak sunulduğu görünmektedir. Bu yaklaşıma göre milletler sabit, değişmez çok eski çağlara dayanan, var olan, doğal yapılardır. İlköç yaklaşım için kullanılan İngilizce karşılığı olan, *primordialist* kavramının kelime anlamına bakıldığında, iki farklı tanımlama dikkat çekecektir. Bunlardan ilki başlangıçtan bu yana var olan, diğeri ise ilk yaratılan veya geliştirilen şeklindedir. İlköçler, milliyetçiliğin farklı çağlarda, farklı şekillerde ortaya çıkması anlayışına karşıdır. Çünkü eski çağlarda da milletlerin kahramanlarının ve yükselen dönemlerinin olduğu savunulmaktadır. Herder'in görüşleri bu yaklaşımı oldukça derin bir biçimde etkilemiştir. Milletlerin oluşumunda temelde yer alan şeylerin dil ve kültür olduğu savunulmaktadır. Bu nedenle geçmişten gelen geleneklerin, mitlerin, inançların, efsanelerin ve söylemlerin üzerinde yoğunlaşmaktadır. Herder her milletin kendine has bir "*Volksgeist*" olduğunu belirtmekte ve milleti oluşturmada olan ruhun temelini yukarıda da bahsedilen mitlerden, efsanelerden geldiğinin ve günümüze kadar farklı şekillerle ulaştığının altını çizmektedir. Bu nedenle ilköç görüşüne bakarken, bu konuda inceleme yaparken etnik kimlik unsurunun göz ardı edilmesi söz konusu olamayacaktır. İlköç bakış açısını günümüzde temsil eden düşünür bulunmamaktadır; ancak bu durum, görüşlerin milliyetçiler tarafından benimsenmediği, kullanılmadığı anlamına da gelmemektedir (Akıncı, 2014, ss. 139-141).

İlköç yaklaşımın akademik çevrelerde etkisini yitirmesindeki en belirgin unsurlardan birinin modernist yaklaşımı savunan teorisyenler olduğu söylenebilir. Modernist yaklaşımı belirleyen teorilerin ortak paydası, milliyetçiliğin son birkaç yüzyıla ait olduğu görüşüdür. Teoriye göre millet olgusu eski çağlara dayanmamakta, modern toplumun beraberinde getirdiği koşullar sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu koşullar genel bir çerçevede incelenecek olursa, insanlık tarihi açısından da dönüm noktası olmuş bazı olaylardan bahsetmek gerekecektir. Örneğin sanayileşme, kapitalizmin egemen görüş haline gelmesi, merkezi ulus devletlerinin kurulması, büyük kentlerin kurulması, laikleşme gibi süreçlerle birlikte ortaya çıktığı savunulmaktadır. Milletlere milliyetçilik çağının bir ürünü olarak bakılmaktadır; diğeri bir deyişle, milletler milliyetçiliği yaratmamış, milliyetçiliğin getirdikleriyle birlikte milletlerin yaratıldığı öne sürülmüştür. Yani devletleri milletlerin kurmadığı, devletlerin milletleri inşa ettiği üzerinde durulmakta (Özkırmılı, 2016, ss. 102-104), devletlerin bu konuda harekete geçmesi sürecinde de belirli kırılma noktalarının varlığı gerekmektedir. Milletlerin inşa edilme süreci ile ilgili Smith'in (2017, s. 123) belirttiği üzere, Rousseau "izlememiz gereken ilk kural milli karaktere aittir; her halkın bir kişiliği vardır ya da olması gerekir; eğer bundan yoksunsa, ona bunu kazandırmak için işe koyulmamız gerekir" diyerek bu inşa sürecini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bir diğeri örnek olarak ise İtalya'nın kuruluşunda etkili olan Massimo d'Azeglio'nun yaptığı açıklamadır: "İtalya'yı yarattık. Şimdi de İtalyanları yaratmalıyız." (Akıncı, 2014, s. 142).

Etno-sembolcü yaklaşım ise, genel olarak milliyetçilik çözümlemelerinde etnik geçmişe ve kültüre ağırlık veren kuramcılarının fikirlerini tanımlamak için kullanılmaktadır. İlköçler ile modernistler arasında bir yere konumlanmadığı söylenebilir. Modernistlerin yaklaşık 25 yıl süren hegemonyalarına karşı bir tepki biçiminde doğduğu iddia edilebilir. Zaten yaklaşımın temel savlarının da modernizm eleştirisinden ortaya çıktığı söylenebilir. İlköçlüğü reddeden ve modernist yaklaşımı da eksik bulan etno-sembolcü yaklaşımın en önemli temsilcilerinden olan Smith (2017), Avrupa ve Orta Doğu'da tamamı modern milletlere dönüşmemiş de olsa yüzyıllar öncesine dayanan etnik grupların varlığını kabul etmekte ve günümüz modern milletler ile aralarında doğrudan olmasa da bir bağ bulunduğunu belirtmektedir.

Milliyetçilik doktrininin ortaya çıkması durumu kendi içerisinde bir tartışma konusu iken, akademik ilginin ortaya çıkışı çerçevesinde tarihsel bir sıralama oluşturulabilmektedir. 20. yüzyıl öncesinde kavramı sistematik kuramsal bir çerçeve dahilinde açıklamaya çalışan çalışmalara pek sık rastlanmamaktadır. Çalışmaların sınıflandırılması konusunda da iki ana farklılık temelinde dört dönemden söz edilmektedir (Özkırmılı, 2016, s. 32): İlk etapta milliyetçiliğin yalnızca fikrîsel anlamda ortaya çıktığı 18. ve 19. yüzyıllar dikkat çekmekte; sonrasında ise kavrama dair akademik çalışmaların yapıldığı dönemler sıralanarak, ilk akademik ilginin olduğu birinci dönem (1918-1945), tartışmaların geliştiği ikinci dönem (1945-1990) ve tartışmaların güncel/yakın dönem dinamikleri çerçevesinde yeni boyutlara taşındığı üçüncü dönem (1990'dan günümüze) sınıflandırması yapılmaktadır. 1789 Fransız Devrimi ile birlikte ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesi, oldukça kısa bir zaman diliminde tüm Avrupa'yı etkisi altına almıştır. 20. yüzyıldaki siyasi yapılanmalara ait incelemelerde, milliyetçilik

fikrinin dünya savaşlarının çıkışında oldukça etkili olduğuna dair çalışmalar yapılmıştır (Turan, 2011; Mann, 2013). Akademik ilginin ortaya çıktığı birinci dönem incelendiğinde, 1. Dünya Savaşı'ndan itibaren milliyetçilik daha tarafsız bir tutum ile ele alınmaya başlandığı dikkat çekmektedir. Bu dönemdeki pek çok düşünürü göre ilkçi yaklaşım çerçevesinde millet hazır, verili, bir toplumsal kategori olarak algılanmakta ve varlığıyla birlikte kökenleri pek sorgulanmamaktaydı (Özkırımlı, 2017, s. 57). Bu dönemde, milliyetçiliğin Fransız İhtilali'nden bu yana ilerici bir öğreti olarak evrensel değerlere bağlı olduğu ve özgürleşme hareketlerine katkı sağladığı üzerinde durulurken, ortaya çıkan faşist uygulamalar ile doktrin kötü olan tarafını göstermiştir (Karakaş, 2006, ss. 59-60). 1945 sonrası, insanlık tarihi açısından yine birçok önemli olayın yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde bir tarafta askeri, ekonomik ve ideolojik dikotomilere dayanan iki kutuplu bir dünya düzeninin oluşması, diğer tarafta Avrupalı devletlerin egemenliğindeki coğrafyalarda yeni devletlerin kurulması söz konusudur. İlgili dönemde, Avrupa merkezli çalışmaların yoğunluğu konusunda bir kırılma yaşanmış ve Afrika ve Asya kıtalarına dair çalışmalar dikkat çekmeye başlamıştır. Bu çalışmalarda bir önceki dönemde kuramsal temeli oluşturan ilkçi yaklaşım karşıt bir şekilde, modernist yaklaşım dikkat çekmektedir. "Millet kurma" sürecinin bir parçası olarak milliyetçiliğin ele alınması söz konusudur (Özkırımlı, 2016, s. 60). Burada çalışmaların batı ve batı olmayan ekseninde gösterdiği farklılığı dikkat çekmek gerekmektedir. Örneğin Tilly (1975), milletlerin Batı'da zaten var olduklarını, ancak dünyanın diğer bölgelerinde, Özkırımlı'nın belirttiği üzere "kurma" veya Smith'in (2017, s. 159) dikkat çektiği üzere "icat" ve "inşa" kapsamında tasarlanarak yaratıldıklarını iddia etmektedir. Son dönem incelenecek olursa, Soğuk Savaş sonrasında devletlerin önceliklerinin değişmesi gözlemlenmiş ve ulusal değerlerin kitlelere sunulması ve savunulması durumu ortaya çıkmıştır (Duman, 2020, s. 282). Bununla birlikte klasik milliyetçilik tartışmalarına yeni bakış açılarının sunulması dikkat çekecektir. Önceki dönem tartışmalarının ilkçi-modernist kalıplar çerçevesinde sıkışması söz konusu iken, güncel dönemin yan disiplinlerle yakınlaşması durumu da ortaya çıkmakta ve daha verimli olacağına dair olumlu görüşler bulunmaktadır (Özkırımlı, 2016, ss. 66-67).

Günümüzde milliyetçilik literatürü incelendiğinde, çok fazla sayıda sınıflandırma yapıldığı gözlemlenebilir. Farklı kültürlerde ve farklı toplumlarda oldukça farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Gelenekselci muhafazakar milliyetçilik, liberal milliyetçilik, romantik milliyetçilik, son yıllarda ortaya atılan banal milliyetçilik gibi birçok örnek verilebilir. Bu aslında kavramın esnekliğinden, değişebilirliğinden kaynaklanmaktadır. Farklı çağlara, farklı siyasal süreçlere, ekonomik ve toplumsal yapıya uyum sağladığı söylenebilir. Milliyetçiliğin sınıflar arası çatışmaları ve sınıf ayrımlarını göz ardı edebilmesinin temel nedeni milleti aynı toprak üzerinde yaşayan bütünleşmiş bir "hayali topluluk" olarak görmesidir. Toplumsal konular, yapılar ve diğer unsurlardan pek söz etmeyerek ulusal bir çatı altında bakmaktadır. Bu tür bütünsel bir yaklaşımda elde edilmek istenilen amaçların aslında toplumun amaçları olduğu iddiasında bulunabilmelerini sağlamaktadır (Turan, 2011, s. 137). Bu kapsamda, modern toplumlarda ulus devletin inşası konusunda bu değerlerle birlikte harmanlanmış bir kültürün oluşturulması, bu oluşturulan kültürün diğer etnik kimlikler veya farklı inançlar üzerinde etkili ve baskın olması gibi süreçleri kapsamaktadır. İmparatorlukların çökmesi, ulusal bağımsızlık mücadeleleri ve bu süreçlerin sonrasında belirli bir etnik kimliğin ön planda tutularak ulus devletlerin inşa edilmesi, milliyetçilik düşüncesinin bir yansıması olarak kabul görmektedir (Yanık, 2013, s. 230). Düşüncenin, aslında bir noktada ulus devletlerin yaşadıkları sorunlarda, kriz dönemlerinde, savaş zamanlarında ve devlet yapılanmasının sorgulandığı zamanlarda hem toplumun kendisinde hem de siyasalar yoluyla devlet aracılığı ile toplumun parçalara ayrılması karşısında durarak bir tutkal görevi gördüğü söylenebilir. Bu aslında milliyetçilik kavramını iyi veya kötü olarak yorumlarken dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bireyin oldukça fazla önemsizleştirildiği, toplumun işleyen çarklarından sadece biri olduğu konumunda bir yaklaşım ile oluşan aidiyet duygusunun sömürülmesi ve milliyetçiliğin ana vurgusunun etnik, dini gibi konular olması radikal düşüncelerin artmasına yol açarak diğerlerini ötekileştirmeyi ve itibarsızlaştırmayı beraberinde getirebilme riski taşımakta olan kavram hem uluslararası boyutta hem de ülke içinde birtakım çatışmalara yol açabilme yetisine sahiptir. Yukarıda da bahsedildiği gibi faşist uygulamalara dönüşmesi muhtemel bir doktrindir. Diğer yönden bakılacak olursa ise milli bir birlik beraberlik olarak ırkçı söylemlerden uzak bir şekilde toplumlar üzerinde birleştirici bir etki yarattığı da söylenebilir.

Birleştirici bir unsur olarak milliyetçilik genel olarak o toplumdaki insanların bireysel kabulüne dayalı bir yol izlemektedir. Sosyal bir bütünleşmeyi beraberinde getiren bu kabulleri, millet olmanın temel gerekliliklerinden biri olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Ulus devletler kendi yurttaşlarını vatandaşlık üzerinden tanımlarken, bu aynı zamanda hukuki bir tanımdır. Ancak bu devletler, hukuki bir tanımlamanın ötesinde belirli bir kültür ve kimlikle de vatandaşlarını tanımlayarak yönetsel bir sürecin dışında, değerlere bağlı bir birlikliği kazanmayı da hedeflemektedirler (Karadağ & Yaman, 2018, s. 91).

3.M.K. Atatürk ve Milliyetçilik

Günümüzde genel siyasi çerçeve incelendiğinde devlet yapılanmalarının çoğunlukla ulus devlet şeklinde var olduğunu söyleyebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süreci üzerine

odaklanıldığında, ulus devletin kurulması sürecinde milliyetçiliğin temel bir dayanak noktası halini almış olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu yeni sosyo-politik yapının kurulması ve onun ideolojik temellerinin oluşturması açısından oldukça önemli bir etken olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu içinde diğer milliyetçilik akımlarına göre oldukça gecikmiş bir milliyetçilik olan Türk milliyetçiliği, temelde entelektüel düzeyde İttihat ve Terakki döneminde ortaya çıkmıştır. Fakat bu düşünce geniş halk kitlelerini içine alacak şekilde milliyetçi bir harekete dönüşmemiştir. Smith'in (2017, ss. 41-42) de dikkat çektiği üzere, öz-bilinç konusunda belirsizlik yaşanması durumu Anadolu'da yaşayan Türkler için gözlemlenmiş bir durumdur; zira, yerel ve akrabalık temelli kimliklerin daha büyük bir önem taşıdığı 1900'lü yıllardan öncesine denk gelen ve ilgili grubu hakim Osmanlı ve İslamcı kimliklerden ayıran bir kimliğin varlığından haberdar olunması gibi bir durum söz konusu değildir. Buna bağlı olarak, Türk milliyetçiliği söyleminin toplum nezdinde bir karşılığı bulunmamaktaydı. Vatan ve vatana bağlılık gibi kavramlar halkta herhangi bir duygusal bağ oluşturmuyordu. Daha çok imparatorluğun yapısı gereği padişahın şahsına karşı bir bağlılık söz konusuydu. Toplumsal anlamda herhangi bir kolektif bilinç oluşturmaya ve Osmanlı İmparatorluğu'nu kurtarmaya yönelik "Osmanlıcılık", "İslamcılık" gibi eğilimler siyasi yapıyı yaşatmakta yetersiz kalmış ve "Türkçülük" siyasi düşüncesi temeli üzerine yeni bir devlet kurulmuştur (Dağdelen, 2012, s. 25).

Yönetim sisteminin değişmesi, halkın buna uyum sağlaması, demokrasi ve yurttaşlık kültürlerinin oluşturulması ve politik kültür bağlamında tebaa kültüründen sıyrılılarak katılımcı bir kültüre doğru yol alınması için toplumda köklü değişikliklere ihtiyaç duyulmuştur. Etno-sembolcü yaklaşım çerçevesinde incelenebilecek olan erken cumhuriyet dönemi Cumhuriyet tarihi, yeni bir millet inşa sürecinde M.K. Atatürk'ün odaklandığı, Anadolu Türklerinden oluşan etnik bir milleti teritoryal bir siyasi topluluk ile eklemlendirmek ve gerek toplumsal gerek kültürel anlamda bir dizi modernleştirici reform hareketini hayata geçirmek suretiyle oluşmuştur (Smith, 2017, ss. 163-164). İmparatorluğun dağılma sürecinin ardından, sınırların yeniden çizilmesi ve emperyal geçmişten uzaklaşılması kapsamında devam eden süreçte (Smith, 2017, s. 161), birçok farklı etnik ve dini yapının kopması, yeni birçok devletin ortaya çıkmasından sonra, kurulacak yeni Türk devleti için bir milli kimlik inşa etme çabasına girildiği söylenebilir.

Halkın ortak bir kültürü ve milli bilinci paylaşabilmesinin, ya da yeni bir bilincin oluşturulmasının en temel gereksinimlerinden biri dildir. Karışık bir yapıda bulunan dil yapısının sadeleştirilmesi; tek tip, tüm halkın konuşabileceği yapıya büründürülmesi bu noktada önem taşımaktadır. Bununla birlikte yine M.K. Atatürk döneminde Türk tarihi ile ilgili olarak çalışmalara çok fazla ağırlık verilmiş, Türk kimliğinin inşa edilmesi konusunda tarihi köklerin temellendirilmesi amaçlanmıştır. Sadeleştirilmiş dil çalışmalarıyla beraber tarihi bilincin de oluşturulmaya çalışılması ve milli kimlik yaratma çabası kapsamında Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi yapılar hayata geçirilmiştir. Bunun yanı sıra M.K. Atatürk'ün iktisadi, toplumsal, siyasi olarak modern bir toplum oluşturulması amacıyla birçok hamle yaptığı ortadadır. Dinin kamusal alandan uzaklaştırılması, hilafetin kaldırılmasıyla birlikte laik bir devlet sisteminin oluşturulması ve egemenlik kaynağının ulus olduğuna ve halkın yönetiminin halkın elinde olduğuna dair sürekli olarak vurgu yapılması cumhuriyetin siyasi olarak temellerinin oturtulması konusunda önemli gelişmelerdir. İktisadi açıdan değerlendirildiğinde ise özellikle İzmir İktisat Kongresi kararları kapsamında kalkınmacı hamlelerin yapılması, Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan kötü ekonomik mirasın üzerine yeni bir ekonomik yapı oluşturulması planlanmıştır; kamu yatırımlarıyla paralel olacak şekilde özel sektör de desteklenmiş (Arslan, 2008, s. 35) ve bunlarla birlikte sanayiye özel bir önem verilmiştir.

M.K. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışının din ve ırk gibi belli olgular üzerine kurulu bir milliyetçilik anlayışı olmadığını iddia etmek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde yukarıda bahsedildiği üzere faşist uygulamalara dönüşebilecek bir yapısı da bulunmamaktadır. Çünkü temelinde saldırganlık ve yayılcılık yoktur. Temelinde yatan şey barışçıl bir yaklaşımdır. Genel itibarıyla aidiyet hissiyatı üzerine odaklanılan bir temele sahip olan milliyetçilik unsuru, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı üzerine kurulmak istenmiştir (Akşin, 2007, s. 225) Fikri açıdan değerlendirildiğinde, M.K. Atatürk'ün düşüncesinde Türklük, Türk ırkını tanımlamaktan ziyade Türkiye Cumhuriyeti'ne mensup olma, ait hissetme noktasında temellendirilmiştir denilebilir. Bununla birlikte M.K. Atatürk, bu aidiyet hissiyatını ve milletin oluşumunu bazı esaslara bağlamıştır: siyasal bütünlük, dil bütünlüğü, yurt bütünlüğü, tarik-kök birliği, ahlak kaidelerinin ortak paydasında buluşulması (Kantar, 2019, s. 2145).

1. Dünya ve Kurtuluş savaşları dönemlerinin, bağımsızlığı tehlike altında olan bir milletin tepkisi sonucunda ortaya çıkarak Anadolu toplumunun batılı güçlere karşı bir bütün halinde mücadele ettiği bir süreç olduğu söylenebilir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ümmet anlayışından uzaklaşmasının altında, imparatorluğun dağılması ve yeni birçok ulus devletinin kurulması sonucunda bu anlayışın artık genel olarak kabul görmemesi olduğunu da iddia etmek yanlış olmayacaktır. Bu dönemde sadece Osmanlı İmparatorluğu değil pek çok imparatorluk dağılmıştır. Bu kurulan yeni devletlerin ulus devlet yapısında olmasının, milliyetçiliğin dünya genelinde kabul gören bir hale bürünmesi sonucu oluştuğu belirtilebilir. M.K. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı da

bağımsız bir devlet yapılanmasının oluşturulması için bu dönemde oldukça önemli bir değer olarak ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin temellerini oluşturan ulusal egemenlik ve beraberindeki diğer ilkeler bu milliyetçilik anlayışının bir sonucudur (Kayıran & Metintaş, 2013, s. 593). M.K. Atatürk hareketin kaynağını şu şekilde açıklamıştır (Kayıran & Metintaş, 2013, s. 587):

“Temel ilke, Türk ulusunun onurlu bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir... Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir... Oysa Türkün onuru, kendine güveni ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulus tutsak yaşamaktansa yok olsun, daha iyidir.”

Cumhuriyet dönemi incelendiğinde, milliyetçiliğin ulus öncesi yapıları yok ederek, yerine daha güncel ve gereksinimleri karşılayabilen kurumların, daha ileri düzeyde üretim, yaşam ve yönetim biçimlerini hedef alarak doğduğu söylenebilir. Bu dönemde, M.K. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışının çağdaşlaşma ve ilerleme misyonu, batılılaşmanın düşünce dizgesi olmuştur. Ancak, batılılaşmanın yönü bağımsızlığı sağlamak ve korumak doğrultusundadır. M.K. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışının bu anlamdaki en temel ilkeleri de devletçilik ve laikliktir (Dağdelen, 2012, s. 26). Devletçilik politikasının güdülmesinin bir rastlantı olamayacağını belirtmek gerekmektedir. Bağımsız bir devlet kurulmasının ve bunun sürekliliğinin sağlanmasının en temel etmenlerinden biri ekonomik alanda bağımsız olmaktadır.

Smith'in (2017, s. 157) belirttiği üzere, milliyetçilik modern ve laik bir yapılanmadır. Ulus devletin inşa edilmesi aşamasında cumhuriyetçilik ilkesini güçlendirmek ve desteklemek için de önemli bir role sahiptir. Ulus devletin inşası, eski düzenin dayandığı kurum ve kuruluşların ortadan kaldırılması ve yerine modern kurumların getirilmesi ile tamamlanacaktır. Bu çerçevede ümmet yapılanmasının yerini millet algısının oluşturması ancak laikliğin tahsisi ile mümkün olabilecektir. Bu bağlamda laiklik, yeni siyasal düzeni yani ulus devleti sahiplenecek ulusu ve ulusal kültürü oluşturma politikasıdır (Dağdelen, 2012, s. 28).

Laiklik ilkesi, ulus devletin inşası sırasında Türkiye Cumhuriyeti için de önemli bir yere sahip olmuştur. İmparatorunun aynı zamanda halifelik unvanına da sahip olduğu Osmanlı İmparatorluğu, kuruluşundan bu yana örf ve adetlere ve dini kurallara yer veren bir devlet olmuştur (Uca, 1996, s. 132). Osmanlı İmparatorluğu sosyo-politik düzeni içerisinde Arapça kökenli olan ve aslen din temelli toplulaşma sergileyen bir grubu işaret eden “Millet” kavramı, kimi zaman geniş bir cemaati, kimi zaman dilsel birliktelik sergileyen bir grubu, kimi zaman ise aynı inançtaki insanları ifade etmekteydi. Farklı milletlerin sosyal, siyasal ve yasal konuları dinsel ve mezhepsel bağlılıklara göre şekillenmiş bir durumdaydı. Millet Sistemi olarak adlandırılan bu yapıya göre Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında bulunan topluluklar din ya da mezhep esasına göre örgütlenip yönetilmekteydi idi (Kurtaran, 2011, s. 59). Gayrimüslim milletler için farklı vergilendirme sistemleri kurulacak şekilde bir düzenleme getirilerek siyasi sisteme bağlılık olgusu tahsis edilmiş; Müslüman Millet ise padişaha yani halifeye olan bağlılıkları çerçevesinde bir bilince sahip olarak ümmet yapılanması sergilemişlerdir. Laikleşme sürecinin, devrimlerin tamamında gözlemlenebileceğini iddia etmek yanlış olmayacaktır; ancak 5 Şubat 1937 yılında laikliğin anayasaya girişi kadar, Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra 3 Mart 1924 tarihinde hilafetin kaldırılması da süreçteki önemli aşamalardan birisini oluşturmaktadır. M.K. Atatürk, laikliği şu şekilde tanımlamıştır (Kayıran & Metintaş, 2013, s. 602):

“Laiklik din ile dünya, din ile devlet işlerinin ayrılması manasını anlatan bir tabirdir. Bunu dinsizlik manasına almak çok yanlıştır. İnkılâbımızın laiklik esaslarını hâkim kılan safhası başlı başına ehemmiyeti haiz bir bahis teşkil eder... Saltanatla hilafetin ayrılmasından başlayarak tedrisatın tevhide, şer'îye mahkemelerinin kaldırılması, medeni kanun tesisi gibi sahalarda millî hayatımıza nasıl tatbik edildiği... Devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin ilim ve fenlerin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünya ihtiyaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul etmiştir...”

Daha önce belirtildiği üzere, tüm toplumlarda var olan milliyetçilik pratiklerinin tamamını kapsayabilecek tek bir milliyetçilik tanımı bulunmamaktadır. Bu durum kimi zaman tek bir topluluk için de geçerli olabilmektedir. Özkırımlı (2016, s. 274), Türkiye için de tek bir milli kimlik algısının ve milliyetçiliğin tanımlamada yeterli olmayacağını belirtmiştir. Toplumun farklı kesimlerinin milliyetçilik algılarının farklılaşabileceğine dikkat çeken Özkırımlı, Kemalistlerin, Türkçülerin, İslamcılarının ve liberallerinin milliyetçilik yaklaşımlarının farklı olacağına dikkat çekmiştir. Ancak genel olarak değerlendirilecek olursa M.K. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışının ayrıştırıcı değil birleştirici bir yapıya sahip olması kapsayıcı bir yapıyı işaret etmektedir. Bu çerçevede, farklı ideolojik eğilimler söz konusu da olsa milli birlik algısı için önem arz eden isimler, semboller ve günler önemini korumakta ve Cumhuriyet'in kurucusu olan M.K. Atatürk, şahsı ve düşünceleri bağlamında bu sembolün kendisi olmakta, 10

Kasım da anma törenleriyle bu bilinci pekiştirmektedir. Bu çalışmanın analiz bölümünde, tüm bu açıklamalar üzerinden sembollere verilen öneme dair bir inceleme gerçekleştirilecektir.

4.Gazete İçeriklerinin İncelenmesi

4.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın analiz kısmında, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu M.K. Atatürk'ün 81. ölüm yıldönümü olan 10 Kasım 2019 günü yayımlanan ulusal gazetelerde ilgili güne ithafen yapılan haberlerin ne şekilde öyküleştirildiği, hangi kavramların ön plana çıkarıldığı ve araştırmanın yapıldığı gazetelerde ne kadar yer verildiğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Türkiye'deki ulusal yazılı basın kuruluşlarına dair bir çerçevenin sunulması hedeflenmiş ve araştırma bu hedefe sadık kalınarak gerçekleştirilmiştir.

4.2.Örneklemin Belirlenmesi ve Sınırlılık

Ulusal ölçekte yayın yapan gazeteler araştırma kapsamına dahil edilmiş ve 10 Kasım 2019 tarihinde yayımlanan; Cumhuriyet, Posta, Sabah, Sözcü, Milliyet ve Akşam gazeteleri incelemeye alınmıştır. Gelişigüzel örnekleme yöntemiyle seçilen gazetelerle oluşturulan örnekleme en fazla dikkate alınan husus, ilgili gazetelerin farklı basın yayın kuruluşlarına ait olmalarıdır. Böylelikle olası bir yanlılık durumunda örneklem içerisinde belirli bir ideolojiye yığılma durumunun önüne geçilmesi ve çoğulcu yapının korunması planlanmıştır.

Araştırma kapsamında değerlendirilmek istenilen M.K. Atatürk'ün milli kimlik ve milliyetçilik çerçevesinde sahip olduğu birleştirici etkidir. Bu etkinin gerek Türkiye gerek Dünya ölçeğinde tarihsel ve niceliksel arka planın varlığı oldukça net ve derindir. Ancak bu araştırma kapsamında, bu birleştirici etkinin ulusal yas günü olarak kabul edilen tek bir günde ortaya çıkan yansıması incelemeye alınacak ve yalnızca belirli gazeteler üzerinden bu analiz gerçekleştirilecektir. Bir diğer taraftan, örneklemin yapısı ve analiz yöntemleri çerçevesinde ilgili gazetelerin ideolojik eğilimleri, çalışmanın bir çıktısı olarak sunulmasına yetecek derecede bilgi sunmamaktadır. Bu sebeple, gazetelerin sergiledikleri siyasi eğilimler daha önce ilgili gazeteleri konu alan ve ideolojik eğilim üzerine odaklanılan çalışmaların çıktıları çerçevesinde referanslar aracılığıyla kullanılmıştır.

4.3.Veri Toplama Teknikleri ve Yöntem

Örnekleme oluşturan gazetelerin 10 Kasım 2019 tarihli fiziki kopyalarına gazete bayilikleri aracılığıyla erişilmiştir. İçerik temelinde incelemenin yapılacak olması sebebiyle, ilgili günde yayınlanan çeşitli eklerin araştırma sürecinde karışıklığa sebep olmaması, manşetlerin ve gazetenin bütününde günün anlam ve önemine dair hazırlanan haberlere ne kadar yer verildiğinin incelenmesi için fiziki kopyalara ulaşılması büyük kolaylık sağlamıştır.

Çalışmada içeriğin incelenmesi adına üç farklı aşamada toplamda iki farklı yöntem başvurulmuştur. Bu kapsamda hem nitelik açısından bir inceleme yapılarak basitleştirilmiş haliyle söylem analizine başvurulmuş hem de araştırmanın nicel bir yaklaşım sunmasından dolayı sütun/santimetre incelemesi yöntemleri benimsenmiştir.

Söylem, tüm yazma ve konuşma eylemleri çerçevesinde bir bütünlük şeklinde değerlendirilebilirken, terminolojik ve sistematik dilsel düzenleri betimlemek üzere de kullanılabilir bir sınıflandırma biçimi şeklinde de değerlendirilebilir (Tonkiss, 2004). Söylem analizi ise, söylem üzerine düşünce, söylemin incelenmesi ve dataleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir (Çelik & Ekşi, 2008, s. 104). Söylem analizinin, yazılı materyallerin çözümlenebilmesine ve sistematik bir şekilde incelenmesine ve bu inceleme çerçevesinde ne anlatılmak istendiğine dair bir çıkarım yapılmasına olanak sağlayan bir yöntem olması açısından çalışmanın amacına oldukça uygun düşmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, araştırma çerçevesinde nitel etkinlik durumuna nazaran, nicel etkinlik durumu daha geniş bir perspektifte incelemeye alınmıştır. Sütun/santimetre hesabı bu nicel etkinlik durumunun incelenmesi için sıklıkla başvuru bir yöntem olduğundan, analizin ilgili kısmı için yöntem olarak belirlenmiştir.

Genel itibarıyla ilgili günün anlam ve önemine ithafen hazırlanan içeriklerde yapılan çerçevelemenin benzerliği dikkat çekici nitelikte olduğundan, araştırma kapsamı aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Gazete manşetlerinde ve ilk sayfalarında günün anlam ve önemine ithafen hazırlanan içeriklere ne kadar yer verildiğinin incelenmesi (Analizin bu kısmında sütun/santimetre hesaplaması yapılacaktır. Tam sayfa olan gazetelerde tam sayfa şeklinde belirtilecektir.)
- Manşetteki mesajın niteliği ve vurgusuyla birlikte kullanılan görsellerin incelenmesi
- Gazetenin toplam içeriğinde günün anlam ve önemine ithafen hazırlanan içeriklere ne kadar yer verildiğinin incelenmesi

4.5. Analiz Sonuçları

Analizin ilk kısmında gazete manşetleri ve ilk sayfaları incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Akşam Gazetesi incelendiğinde, 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili herhangi bir manşete rastlanılmamaktadır. Manşetin sağ tarafındaki bölümde “Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ölümünün 81'inci yıldönümünde saygı ve minnetle anıyoruz” şeklinde bir bölüm bulunmaktadır. Kullanılan görselde M.K. Atatürk'ün ve Anıtkabir'in yer aldığı ve günün anlam ve önemini anlatan içeriğe gazetede oldukça küçük bir bölümde yer verildiği görülmektedir. Diğer gazetelerde olduğu gibi bir mesaj verme gayesi taşımadığı söylenebilir. Verilen önemin diğer gazetelere göre daha sembolik bir seviyede kaldığını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Cumhuriyet Gazetesi için yapılan incelemede “Unutturamazlar” şeklinde bir manşet görülmektedir. Burada siyasal bir sitem olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra bir sahip çıkma durumunun da varlığından bahsetmek yanlış olmayacaktır. Kullanılan görselde M.K. Atatürk fotoğrafının yanı sıra gazetenin eski sayı 10 Kasım manşetlerinin de bulunduğu görülmektedir. Genel ve gazetenin ideolojik eğilimi çerçevesinde değerlendirilecek olursa, özlemin yanı sıra, daha sıkı bir sahip çıkma ve daha belirgin bir önem atfetme olduğu sonucuna ulaşılabılır.

Milliyet Gazetesi incelendiğinde, “81 yıldır saygı ve özlemle” şeklinde bir manşet olduğu görülmektedir. Siyah bir temada M.K. Atatürk görseli ile tutulan yas ve duyulan özlem betimlenmiştir. İlk sayfanın tamamının bugünü anmaya ayrıldığı görülmektedir. Bu da gazetenin bugüne verdiği önemin oldukça fazla olduğunu belirtmektedir. Manşetin altında devam eden kısımda “Varlığı bugün bizlerle olmasa da görüşleri geleceği aydınlatmaya devam ediyor” yazısı dikkat çekmektedir. Burada da M.K. Atatürk'ün ileri görüşlü olmasına ve görüşlerinin günümüzde hala değerli olduğuna değinildiği söylenebilir.

Posta Gazetesi analiz edildiğinde “Bir ölüm bu kadar ölümsüz olabilir” şeklinde bir manşet dikkat çekmektedir. Burada M.K. Atatürk'ün manevi varlığının hala devam ettiğine vurgu yapılmaktadır. Atatürk'ün ölümünden sonra onu seven-sayan büyük bir insan topluluğunun resmedildiği bir görsel ile birlikte halkın tuttuğu yas, duyduğu üzüntü betimlenmiştir.

Sabah Gazetesi değerlendirmeye alındığında, 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili bir manşetin bulunmadığı dikkat çekmektedir. Manşetin sağ tarafındaki bölümde “Sevgiyle saygıyla şükranla anıyoruz” şeklinde bir başlık yer almaktadır. Kullanılan görselde Anıtkabir ve M.K. Atatürk fotoğrafına yer verilmiştir. Makale kapsamında incelenen gazetelerden kimilerine göre ayrılan kısmın daha kısa, kimilerine göre ise benzer olduğu belirtilebilir. İçerik açısından değerlendirilecek olursa yine Akşam Gazetesi ile benzer bir şekilde sembolik bir seviyede kaldığı söylenebilir.

Sözcü Gazetesi incelendiğinde ise “Hepimiz Mustafa Kemal'iz” şeklinde bir manşet görülmektedir. Buradaki temel vurgunun birlik ve beraberlik üzerine olduğu söylenebilir. M.K. Atatürk'ün fiziki varlığından çok Türk Milleti'nin onunla özdeşleştiği, fikri olarak temelde toplumun onun düşüncelerine değer verdiğini ve bunun temsilcisi olduğu vurgusu yapıldığı söylenebilir. Siyah bir temada M.K. Atatürk görseli kullanılmıştır. Manşetin hemen üstünde yer alan “Bugün '10 Kasım' bayrağını alan Anıtkabir'e koşsun” yazısı ile bir bilinç uyandırılmak istenmiştir.

Analizin ikinci kısmını oluşturan yüzdeler dilimler incelendiğinde, örneklemleri oluşturan gazetelerin ilk sayfalarında günün anlam ve önemine ithafen hazırlanmış içeriklere ayrılan yer, yüzdeler bazda aşağıda belirtildiği gibidir:

Tablo-1'de görüldüğü üzere, bazı ulusal gazeteler 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili içeriklere ilk sayfalarında daha fazla yer ayırırken diğerleri daha az yer ayırmayı tercih etmiştir. Bir önceki analize ait bulgularda belirtildiği üzere, Sabah ve Akşam gazetelerinde gündem maddelerini konu alan manşetler kullanılarak, 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili daha az içeriğe yer verilmiştir. Bu iki gazete ile birlikte Posta gazetesi de kapsam dahilinde alınarak belirtmek gerekir ki, gazetelerin ilk sayfalarında günün anlam ve önemine ithafen hazırlanan

çerikler, haberi tam sayfa veren Cumhuriyet, Milliyet ve Sözcü gazetelerine nazaran daha küçük boyutlarla okuyucuya sunulmuştur.

Tablo-1: 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile İlgili Haberlerin Gazetelerin İlk Sayfalarında Yer Alma Oranları

GAZETE	YER ALMA	YÜZDE
Akşam	10x9cm	~%9
Cumhuriyet	Tam sayfa	%100
Milliyet	Tam sayfa	%100
Posta	32x45cm	~%78
Sabah	15x17cm	~%15
Sözcü	Tam sayfa	%100

Analizin üçüncü ve son aşamasına gelindiğinde ise, 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili olarak üretilen içeriğe örnekleme oluşturan gazetelerin genelinde, toplamda kaç sayfada yer verildiği incelenmiştir. Bu aşamada yapılan belirli filtrelemelerin belirtilmesi gerekmektedir. Gazetelerde günün anlam ve önemine ithafen kuruluşların ve/veya şahısların verdiği reklam ve/veya ilanlar değerlendirme dışında tutulmuştur. Burada gösterilen hassasiyet, gazetelerin kendilerinin ürettikleri içeriklerin analizi kapsamında bir değerlendirmeye olanak sağlanmasıdır; zira ancak bu şekilde ticari kaygılardan bağımsız ve daha adil bir çerçeve sunulmasının mümkün olacağı düşünülmüştür. Ayrıca gazetelerin konu ile ilgili olarak – varsa – sunduğu ekler de değerlendirme dışında tutulmuştur. Tüm bu filtrelemeler sonrasında yapılan incelemeye göre, aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere, 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili en çok içeriğe yer veren gazete Cumhuriyet olmuştur. Diğer dört gazetede de belirli oranlarda içerikler sunulmuşken; Akşam gazetesinin doğrudan herhangi bir içeriğe yer vermediği görülmektedir.

Tablo-2: 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile İlgili Haberlerin Gazetelerin Tamamında Yer Alma Oranları

GAZETE	İÇERİK YER ALAN SAYFA SAYISI	TOPLAM SAYFA	ORAN
Akşam	0	20	%0
Cumhuriyet	6	23	%26
Milliyet	4	30	%13.3
Posta	2	24	%8
Sabah	3	22	%13.6
Sözcü	5	32	%15.6

5. Tartışma

Dünya genelinde de olduğu gibi Türkiye'de de gazeteler belirli ideolojiler çevresinde toplanmışlardır. Bu çalışma ile sunulan bulgular, bu durumun bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Analizde izlenen aşamalar manşetteki mesajın niteliği ve vurgusuyla birlikte kullanılan görsellerin incelenmesi, gazete manşet sayfasında ne kadar yer verildiği, gazetenin toplam içeriğinde ne kadar yer verildiğinin incelenmesi olarak yapılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda manşetteki mesajın niteliği ve vurgusuyla birlikte kullanılan görsellerin incelenmesi konusunda Sabah ve Akşam gazetelerinin daha sembolik olarak yer verdiğini; Cumhuriyet, Milliyet, Posta ve Sözcü gazetelerinde ise daha dikkat çekici ve çarpıcı manşetlere yer verildiği görülmektedir. Tablo 1'de incelenen gazetelerin ilk sayfasında içeriklere ne kadar yer verildiği konusunda ise Cumhuriyet, Milliyet ve Sözcü gazetelerinin tam sayfa olarak yer verdiğini görüyoruz. Geriye kalan gazetelerde yer verme oranları ise sırası ile Posta, Sabah ve Akşam gazeteleri şeklindedir. Tablo 2'de yer alan, gazetelerin toplam içeriğinde ne kadar yer verdiğinin incelenmesine bakıldığında, en çok içeriğe yer veren gazetenin Cumhuriyet olduğu görülmektedir. Geri kalanlar sırası ile Sözcü, Sabah, Milliyet, Posta ve Akşam gazeteleridir. Yukarıda da belirtildiği üzere, dikkat çeken konu Akşam gazetesinde doğrudan günün anlam ve önemine ithafen hazırlanmış herhangi bir içeriğe yer verilmemiş olmasıdır.

Çalışmanın sınırlılıkları kapsamında da belirtildiği üzere, bu inceleme gazetelerin ideolojik eğilimi konusunda bir çıkarım yapılmasını amaçlamamakta ve böyle bir çıkarım yapılmasını sağlayabilecek şekilde bir içerik incelemesi yapmamaktadır. Bu sebeple literatür taraması ile, ilgili sonuçlara ulaşmak amacıyla daha önce yapılmış çalışmalar incelenerek gazetelerin ideolojik eğilimleri konusunda referanslar sunulmaktadır. Ulaşılan sonuçlara göre (İmrik Tanyıldızı, 2012; Dudu, 2015; Altıntaş, 2019; Arık, 2014), Cumhuriyet ve Sözcü gazetelerinin sol eğilimli liberal gazeteler, Akşam ve Sabah gazetelerinin ise daha sağ eğilimli muhafazakâr gazeteler olduğu, Milliyet gazetesinin ise liberal bir çizgi seyrettiği söylenebilir. Bu bağlamda değerlendirilecek olursa, sol eğilimli liberal ve liberal gazetelerin sağ eğilimli muhafazakâr gazetelere göre günün önemi ile ilgili daha fazla içeriğe yer verdiği söylenebilir. Posta gazetesi diğerlerine göre nispeten ideolojik eğilim konusunda daha yorumlanması zor, daha merkez olarak değerlendirilebilir ve içerik değerlerine göre sağ eğilimli muhafazakar gazetelere daha yakın bir profil sergilemektedir. Örnekleme oluşturan gazetelerin, farklı ideolojiler çevresinde toplandığı göz önünde bulundurulduğunda; farklı oranlarda farklı içerikler oluşturulmuş olsa da M.K Atatürk'ün bu ideolojik ve siyasi kaygıların dışında kalarak milli bir değer olarak görüldüğü söylenebilir.

Sonuç olarak incelenen gazetelerin hepsinde belirli oranlarda 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü kendisine yer bulmuştur. Türk Milleti için birleştirici bir simge olan M.K. Atatürk, ölüm yıldönümünde ulusal basında incelenen gazetelerin hepsinde yer almış ve çoğunda bu oran olması gerektiği gibi günün anlam ve önemine yakışır şekilde gözlenmiştir. Birlik ve beraberlik vurgusu, cumhuriyet değerlerinin göstergesi ve demokrasiye sahip çıkılması açısından M.K. Atatürk tüm bu değerleri temsil eder niteliktedir. Bunun yanı sıra bir millet olma bilincini, ortak kültürü ve tarihi paylaşma çerçevesinde ve millet algısını bir arada tutma ve birleştirme konusunda büyük rol oynamıştır ve maneviyatıyla rol oynamaya devam etmektedir.

6.Sonuç

Milliyetçilik açıklaması ve anlamlandırması zor bir kavramdır. Tarihsel olarak değişim göstermiş ve içinde bulunduğu çağa ayak uydurmaya çalışmıştır. Milliyetçiliği açıklamaya yönelik çeşitli kuramlar geliştirilmiş ve bu kuramlarda milliyetçilik birçok farklı, hatta bazı yönleriyle zıt diyebileceğimiz şekilde yaklaşımlarla açıklanmıştır.

Bu çalışmada gelişigüzel örnekleme yöntemi ile seçilen altı gazete 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili içerikleri açısından incelemeye alınmıştır. İncelemede izlenen aşamalar manşetteki mesajın niteliği ve vurgusuyla birlikte kullanılan görsellerin incelenmesi, gazete manşetlerinin güne özel olup olmadığıyla birlikte ilk sayfasında ve gazetenin toplam içeriğinde ne kadar yer verildiğinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Gerekli incelemelerin yapılabilmesi adına nitel bazlı değerlendirme için söylem analizi, nicel bazlı değerlendirme için ise sütun/santimetre yöntemi kullanılmıştır. İnceleme sonucunda Milliyet, Sözcü ve Cumhuriyet gazetesinin 10 Kasım Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili daha çok içeriğe yer verdiği tespit edilmiş; Posta ve Akşam gazetelerinde genel olarak daha az içeriğe yer verildiği görülmüş; Sabah gazetesinde ise ilk sayfada diğer gazetelere oranlara daha az yer verilmişken, gazetenin toplam içeriğindeki yerine göre Cumhuriyet ve Sözcü gazetelerinin ardından üçüncü sırada yer aldığı gözlemlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu sırasında millet algısı, milli kimlik inşası ve milliyetçilik doktrini önemli rol oynamıştır. Bu süreçte kültürel aidiyet ve ortak tarih bilinçlerinin oluşturulması konusunda M.K. Atatürk gerek şahsı gerekse de devrimleri ile birleştirici bir etki yaratarak, cumhuriyetin simgesi haline gelmiştir. 10 Kasım 2019'da yayınlanan ve yukarıda listelenen gazetelerde Atatürk'ü Anma Günü ile ilgili farklı oranlarda içerikler yer aldığı görülmektedir. Oranların farklı olmasına ve bu farklılığın dikkate değer boyutlara ulaşmasına karşın, günün anlam ve önemine ithafen hazırlanan içerik incelenen tüm gazetelerde bir şekilde kendisine yer bulmuştur. Bu durum da M.K. Atatürk'ün günümüzde de devam eden bir şekilde ulusal bir simge olarak kabul gördüğünün göstergesidir.

Kaynakça

AKŞİN, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

AKINCI, A. (2014). Milliyetçilik Kuramları. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), 131-150.

ALTINTAŞ, M. (2019). 16 Nisan 2017 Referandumunun Gazete Manşetlerindeki Sunumu: Hürriyet, Sabah, Sözcü ve Posta Örneğiyle. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 17-34.

- ARIK, E. (2014). Demokrasi Paketi Bağlamında Medya ve İdeoloji İlişkinin Haber Metinlerine Yansıması. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 27 -35.
- ARSLAN, R. (2008). Laik Türkiye Cumhuriyeti, Ordu ve Burjuva Sınıfı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 33-44.
- BALIBAR, E. ". (2013). *İrkçılık ve Milliyetçilik" İrk Ulus Sınıf*. (N. Ökten, Trans.) İstanbul: Metis Yayınları.
- ÇELİK, H., & EKŞİ, H. (2008). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99-117.
- DAĞDELEN, A. (2012). Atatürk Milliyetçiliği ve Temel Kırılma Noktası: 12 Eylül Milliyetçiliği. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 23-34.
- DUDU, E. (2015). 30 Mart Yerel Seçimlerinde Siyasi Parti Liderlerine Ait Fotoğraf Kullanımının Gazetelerin İdeolojilerine Göre Farklılaşma Biçimleri. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(1), 180-207.
- DUMAN, G. (2020). İnternet Çağında Diplomasi. In E. Ünür, & D. Palalar Alkan (Eds.), *Disiplinlerarası Boyutlarıyla İletişim* (pp. 277-291). Bursa: Ekin Yayınevi.
- ERTAN, T. F., & ÖRS, O. (2018). Milliyetçiliğin Müphemliği: Milliyetçilik Nedir? *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 62(1), 39-84.
- İMİK Tanyıldızı, N. (2012). Türkiye’de 2011 Genel Seçimleri Öncesi Manşet Haberlerinin Siyasi Olayları Yansıtma Düzeyi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 379-396.
- KANTAR, G. (2019). Milliyetçilik Anlayışının; Atatürk Dönemi Türk Yönetim Sistemine Yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8(3), 2141-2146.
- KARADAĞ, A., & YAMAN, H. (2018). Üç Farklı Milliyetçilik. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 9(2), 84-108.
- KARAKAŞ, M. (2006). Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 9(38), 57-76.
- KAYIRAN, M., & METİNTAŞ, M. Y. (2013). Atatürkçü Düşünce Sistemi: Atatürkçülük (Kemalizm). *Atatürk Yolu Dergisi*, 13(51), 579-615.
- KURTARAN, U. (2011). Osmanlı İmparatorluğu’nda Millet Sistemi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 55-71.
- MANN, M. (2013). The Role of Nationalism in the Two World Wars. In J. A. Hall, & S. Malešević (Eds.), *Nationalism and War* (pp. 172-196). Cambridge: Cambridge University Press.
- ÖZGEN, M. V. (2019). Yayın Kritiği: Milliyetçilik Kuramları. *Milliyetçilik Araştırma Dergisi*, 1(1), 42-59.
- ÖZKIRIMLI, U. (2016). *Milliyetçilik Kuramları "Eleştirel Bir Bakış"*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- SMITH, A. D. (2017). *Milli Kimlik*. (B. S. Şener, Trans.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- TILLY, C. (1975). *The Formation of National States in Western Europe*. Princeton: Princeton University Press.
- TONKISS, F. (2004). Analysis Text and Speech: Content and Discourse Analysis. In C. Seale (Ed.), *Researching Society and Culture* (pp. 367-382). Londra: Sage.
- TUNÇ, H., & BİLİR, F. (1999). Cumhuriyet Dönemi Anayasalarımızda Milliyetçilik Anlayışı ve Atatürk Milliyetçiliği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 88-99.
- TURAN, E. (2011). Milliyetçilik Teorisinin Gelişimi ve Türk Milliyetçiliği. *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İdil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 135-147.
- UCA, A. (1996). Türk Toplumunda Milliyet ve Milliyetçilik Fikrinin Tarihi Gelişimi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(6), 125-144.
- YANIK, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. *Kaygı: Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 20, 225-237.